

КУЛТУРНО НАСЛЕДСТВО И ИНТЕЛЕКТУАЛНА СОБСТВЕНОСТ

Докторант Соня Спасова
УниБИТ

Интелектуалната собственост е нематериален актив, който е способен да носи печалба на своите притежатели, разделен в две категории: индустриална собственост и авторско право. Най-общо казано, интелектуалната собственост осигурява законовите права за закрила на творците, за гарантиране на обществен достъп до творческите резултати и за насърчаване на творчеството с цел повишаване лоялната търговия. [1, 13 с.]

Културното наследство по своята същност представлява съвкупност от културни ценности, които са носители на историческа памет, национална идентичност и имат научна или културна стойност. [2, Чл. 1] Съществуват редица международни документи, регламентиращи опазването, закрилата и представянето на материалното и нематериално общочовешко световно наследство. В тях се изтъква задължителният принцип на гарантиран достъп до културно-историческите ценности, но това поражда някои въпроси, свързани с авторското право и с разпределението на икономически дивиденди от реализацията на културни продукти.

През 2004 г. Световната организация по интелектуална собственост (СОИС) публикува широкообхватно ръководство за изясняване природата на различните обекти и проблеми на интелектуалната собственост. В раздел *Авторско право и традиционни култури* се уточнява ролята на културното наследство като източник на вдъхновение и творчество за хората. [1, 79 с.] Много фирми днес създават богатство, използвайки форми и материали на традиционните култури, като насърчаването на интелектуалното творчество е една от основните предпоставки за ця-

лостното социално, икономическо и културно развитие на всяка държава. Ето защо нормативната база не бива да ограничава използването на изображения на емблематични за страната културно-исторически ценности и обекти, а напротив – трябва да толерира подобен вид инициативи. България е страна изключително богата на културно наследство и чрез разпространението на запазени марки с тези изображения ще се гарантира популяризирането на националната култура в международен аспект. Когато културното наследство стане средство за създаване на нов културен продукт, тогава то участва активно в икономическия оборот за създаване на определени блага. [3, 5 с.]

Когато обаче става въпрос за съвременно изкуство, закрилата на авторското право е задължително условие за насърчаване, обогатяване и разпространение на наследството и неговото устойчиво развитие. Съвременните автори и творци създават наследството на бъдещите поколения, но днес държавата трябва да гарантира правата им върху културните продукти. Според Закона за културното наследство държавните, регионалните и общинските музеи задължително извършват идентификация при придобиване на вещ, която може да се определи като културна ценност. Произведения на съвременното изкуство, собственост на техните автори или на наследниците на авторите, подлежат на идентификация само ако това е поискано от собствениците или наследниците. По този начин културният продукт, от една страна, се класифицира като ценност, а от друга страна, му се осигурява закрила от авторското право.

Като част от интелектуалната собственост се определя и т.нар. *ноу хау* (I know how to do it). Към тази категория може да се причисли нематериалното културно наследство, представляващо „традиционно знание”, чрез което се формира съвкупността от музика, танци, слово, обреди, традиционни културни умения и занаяти на всяка една общност. СОИС го определя като колективно право, което принадлежи на всички членове на общността, от която произхожда. Носители на колективното право са държавата или сдруженията на общностите и те трябва да гарантират свободен достъп до нематериалното културно наследство.

Безспорно културното наследство е символ на възходящия процес на човешкото развитие, но то трябва да бъде възприето и като материална основа, която при рационално управление би могла да акумулира определени икономически ползи. Достигането на духовно развитие едновременно с материална реализация ще задоволи съвременните потребности на обществото. Днес кул-

турата трябва да намери подходящо поведение, което да я направи едновременно активен стопански субект и да я запази като коректив на духовен живот и производител на духовни ценности.

Тази публикация е реализирана по проект “Анализ на обичайните практики при използването на продукти на интелектуалната собственост в университетска информационна среда.” ДМУ 03/3, финансиран от Фонд „Научни изследвания” към Министерство на образованието и науката, в кон-курсна сесия „Млади учени-2011”.

ЛИТЕРАТУРА

1. **Интелектуална** собственост: Политика, право и икономика: Ръководство. С., УИ „Стопанство”, 2008. 620 с.
2. **Закон** за културното наследство. Обн. ДВ. бр.19 от 13 март 2009 г.
3. **Борисова**, В. Културно наследство и интелектуална собственост. С., УИ „Стопанство”, 2008. 202 с.

CULTURAL HERITAGE AND INTELLECTUAL PROPERTY

Sonya Spasova,
SULSIT
Summary

Cultural heritage is a symbol of the ascending process of human development but it should be accepted as a material basis for rational management that could accumulate certain economic benefits. There are a number of international documents regulating the preservation and exhibition of the universal world heritage. They emphasized principle of mandatory guaranteed access to the cultural and historical values, but it raises some questions related to copyright and the distribution of economic benefits from the realization of cultural products.

This publication is realized under the project “Analysis of the common practices in the use of products of intellectual property in university IT environment.” DMU 03/3 by the Fund “Scientific Research” of the Ministry of Education and Science.

Key words: Cultural Heritage, Intellectual Property, Tradition, Modern Art

